

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Сментина Н.В. _____
(підпис)

« ____ » _____ 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему **«АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮКТУРИ РИНКУ (НА
ПРИКЛАДІ РИНКУ ТОМАТНОЇ ПАСТИ)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Ткаченко Анастасія Олександрівна _____
(підпис)

Науковий керівник:

*проректор з наукової роботи,
д.э.н., професор*

Ковальов Анатолій Іванович _____
(підпис)

Одеса – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮКТУРИ РИНКУ	
1.1. Економічна сутність ринкової кон'юктури та необхідність її дослідження.....	5
1.2. Основні методи дослідження та прогнозування кон'юктури ринку	11
1.3. Ринок томатної пасти у системі ринків готової продукції	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ТОМАТНОЇ ПАСТИ В УКРАЇНІ	
2.1. Дослідження стану сировинного сектору та оцінка основних показників кон'юктури ринку томатної пасти	29
2.2. Аналіз експортно-імпортного потенціалу ринку томатної пасти	35
2.3. Визначення проблем, що стримують збалансований розвиток ринку томатної пасти	44
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ТОМАТНОЇ ПАСТИ В УКРАЇНІ	
3.1. Прогнозування розвитку ринку томатної пасти за допомогою використання виробничої функції Кобба- Дугласа.....	55
3.2. Прогнозування економічної динаміки обсягів виробництва томатної пасти на основі тренду і моделі сезонної хвилі	65
3.3. Обґрунтування напрямків підвищення ефективності функціонування ринку томатної пасти	75
ВИСНОВКИ	83
Список використаних джерел	86
Додатки	91

ВСТУП

Актуальність теми полягає у тому, що на сьогоднішній день ринок томатної пасти України займає важливе місце в економіці країни. Це безпосередньо пов'язано з тим, що томатна продукція посідає значне місце у структурі споживання населення.

Продукція овочівництва є незамінним джерелом важливих речовин – вітамінів, поліфенолів, мінеральних та інших речовин, необхідних для нормальної життєдіяльності людини. Томати належать до найбільш цінних овочевих культур, є одним з основних джерел бета-каротину й аскорбінової кислоти. Томати, як первинна сировина, активно переробляються, формуючи широкий асортиментний спектр продукції, центральне місце в якому поряд з кетчупами і соусами займає томатна паста.

Серед дослідників, які приділили увагу цій темі, можна виділити: М.Ф. Лассаль, А. Е. Шеффле, С. О. Первушина

Метою роботи є аналіз стану кон'юктури ринку томатної пасти в Україні, визначення перспектив розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначенні такі завдання:

- з'ясувати економічну сутність кон'юктури та необхідність її дослідження;
- визначити основні методи дослідження та прогнозування кон'юктури ринку;
- проаналізувати загальну місткість ринку томатної пасти;
- дослідити стан сировинного сектору та оцінити основні показники кон'юктури ринку томатної пасти;
- проаналізувати експортно-імпортний потенціал ринку томатної пасти;
- визначити проблеми, що стримують збалансований розвиток ринку томатної пасти;
- спрогнозувати розвиток ринку томатної пасти за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа;
- спрогнозувати обсяги виробництва томатної пасти в Україні на основі тренду і моделі сезонної хвилі;

- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності функціонування ринку томатної пасти

Об'єктом дослідження є ринок томатної пасти України, який зазнав змін за часи існування країни, його стан та перспективи розвитку.

Предметом дослідження теоретичні, практичні аспекти вивчення кон'юктури ринку томатної пасти

Методи дослідження. Для дослідження поставлених завдань були використані загальноекономічні методи аналізу, а також кількісні та якісні методи:

- загальнонаукові: порівняння, аналогія
- економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації;
- експертної діагностики: ранжирування, порівняння, оцінювання
- економіко-математичні: прогнозування, виробничі функції, модель сезонної хвилі, прогнозування на основі тренду.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації та монографічні видання вчених, , матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, дані звітності офіційних статистичних збірників.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та 5-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок. Основний зміст викладено на 86 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 15 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: Аналіз та перспективи розвитку ринку томатної пасти в Україні // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія. Історія. – 2019. – № 31.

ВИСНОВКИ

1. З'ясувавши економічну сутність кон'юнктури та необхідність її дослідження можна дійти висновку, що у сучасному розумінні кон'юнктура характеризується сукупністю обставин, виявлених завдяки ринку, від яких залежать процеси піднесення або спаду напруги економічного розвитку і які відбивають їх. Таким чином, кон'юнктура вказує на сполучення обставин, від яких залежить і проявляється успіх господарської діяльності. Обов'язковою умовою дослідження кон'юнктури ринку є постійне спостереження за ринком, оскільки ринок розвивається згідно з імовірнісними законами і піддається різним коливанням

2. Визначивши основні методи дослідження можна виділити наступні: метод порівняння; індексний метод; метод групувань; балансований метод; кореляційно-регресійний аналіз. В аналізі кон'юнктури ринку найчастіше використовується метод порівняння, за допомогою якого фактичні показники порівнюються з тими, що прогнозуються, а також із середніми даними, планом, найкращими показниками. Методика дослідження кон'юнктури – це послідовність дій та сукупність конкретних прийомів дослідження, котрі забезпечують аналіз сформованої ситуації на ринку і дають змогу розробити прогноз розвитку кон'юнктури на найближчу перспективу

Ринок томатної пасти в Україні має певний потенціал розвитку і вдосконалення, тому прогнозується подальше зростання обсягів виготовлення і збуту продукції. Рівень конкуренції є дуже високим, при цьому основна боротьба розгортається між вітчизняними виробниками, оскільки імпортери займають незначну нішу. Висока конкуренція зумовлює необхідність досягати високої якості при збереженні конкурентоспроможної ціни.

3. Проаналізувавши загальну місткість ринку томатної пасти в Україні, слід зазначити, що вітчизняні виробники практично повністю забезпечують внутрішню потребу ринку.

4. Дослідивши стан сировинного сектору та оцінити основні показники кон'юнктури ринку томатної пасти можна дійти висновку, що рівень конкуренції є

дуже високим, при цьому основна боротьба розгортається між вітчизняними виробниками, оскільки імпортери займають незначну нішу. Висока конкуренція зумовлює необхідність досягати високої якості при збереженні конкурентоспроможної ціни. Ринок томатної пасти в Україні має певний потенціал розвитку і вдосконалення, тому прогнозується подальше зростання обсягів виготовлення і збуту продукції.

5. Проаналізувавши експортно-імпортний потенціал ринку томатної пасти спостерігається досить сильна конкуренція на європейському ринку і стандарти якості до продукції, томатна продукція користується неабияким попитом. Водночас європейський ринок – це найбільш прогнозований та вигідний з точки зору прибутковості ринок. Внутрішній ринок країни майже повністю задовольняє потреби ринку в обсягах продукції та потреба у імпорті зводиться до мінімуму. В середньому імпортується 1,5-2 тис. тон/рік. Найбільшими постачальниками готової томатної продукції в Україну є Китай і Італія. Продукція, що імпортується складає малий відсоток продукції еліт класу, або особливої, яку поки що ми не зможемо виробити, але знаходимось на цьому шляху. Це є добра тенденція, яка зрушує економіку у позитивну сторону.

6. Визначивши проблеми, що стримують збалансований розвиток ринку томатної пасти, а саме: зношеність основних засобів виробництва підприємств і харчової промисловості, як наслідок, неефективне виробництво, низький рівень розвитку інфраструктури ринку тощо. Зростання цін на продовольство в Україні за низького рівня доходів населення призводить до недостатнього споживання основних видів продовольчої продукції порівняно з раціональними нормами харчування. Незважаючи на існуючі проблеми, Україна є одним з найбільших виробників та експортерів продукції томатної пасти у світі. Враховуючи численність його складових та розгалуженість галузевої структури, доцільним є використання певною мірою як адміністративних, так і економічних методів регулювання ринку

7. Спрогнозувавши розвиток ринку томатної пасти за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа, можна дійти висновку, що на 2019 рік спостерігається тенденція до збільшення вартості реалізованої продукції з плином часу, що у свою

чергу перетинається з прогнозами лінії тренду та вказує на те, що дана тенденція діюча. Так на 2019 рік вартість реалізованої продукції передбачається у розмірі 2 605 721 тис грн. Прогноз знаходиться в діапазоні нижнього та верхнього довірчого інтервалів, які дорівнюють 2 241 307 та 3 029 384 відповідно. При даних розрахунках можливе відхилення у більшу, або меншу сторону у розмірі 130 286,05 тис грн.

Якщо розглядати 2020 рік, чітко видно, що зберігається тенденція до збільшення вартості реалізованої продукції, вартість якої передбачається у розмірі 2 728 274 тис грн, що також вказує на те, що тенденція діюча. Прогноз знаходиться в діапазоні нижнього та верхнього довірчого інтервалів, які дорівнюють 2 312 084 та 3 219 414 відповідно. При даних розрахунках можливе відхилення у більшу, або меншу сторону у розмірі 136 413,7 тис грн.

З достовірністю у 95% можна сказати, що прогноз буде знаходитись в діапазоні нижнього та верхнього довірчого інтервалів.

8. Спрогнозувавши обсяги виробництва томатної пасти на основі тренду і моделі сезонної хвилі дуже чітко спостерігається циклічність у даному виробництві, підтвердженню цього є те, що виробництво томатної пасти залежить від часу та обсягів вирощування томатів. З прогнозу видно, що найбільша частка виробництва продукції припадає на III та IV квартали, в наслідок того, що це літо та осінь є часом збору томатів у сільському господарстві, це свідчить про те, що підприємства з виробництва томатної пасти мають достатню кількість сировини. У I кварталі спостерігається вже невеликий спад обсягів виробництва в наслідок використання остатків сировини, а у II кварталі спостерігається зовсім незначне виробництво продукції в наслідок майже повної відсутності у цей період року сировини (більшість підприємств працюють у цей час на імпортованій сировині).

Розроблений на 2019-2020 роки прогноз вказує на збільшення обсягів виробництва томатної пасти. Так на 2019 рік прогнозний обсяг склав 130,35 тис т, що на 16,15 тис т у порівнянні з 2018 роком, а прогнозний обсяг на 2020 рік склав 142,29 тис т, що на 28,9 тис т більше у порівнянні з 2018 роком, та на 11,94 тис т більше у порівнянні з прогнозованим обсягом у 2019 році. Розраховавши за

кварталами прогнозовані у 2019-2020 нижній та верхній довірчий інтервал виробництва томатної пасти, можна з достовірністю у 95% стверджувати, що прогноз буде знаходитись у знайденому інтервалі.. Дане збільшення обсягів виробництва томатної пасти свідчить про наявність резервів ефективності даного ринку та можливого розширення ринків збуту.

9. Обґрунтувавши напрямки підвищення ефективності ринку томатної пасти в Україні, можна виділити наступні:

-управління розвитком ринку на основі СЕП (стимулювання розширення пропозиції, регулювання експорту та імпорту, переорієнтація виробництва за умов прогнозного зниження попиту, стимулювання попиту)

- виробництво сировини (розвиток кооперації, розвиток вітчизняного виробництва, активізація державної підтримки, забезпечення інвестиційної привабливості)

- виробництво продукції (розвиток переробного виробництва, впровадження нових технологій, посилення захисту вітчизняного товаровиробника, приведення продукції у відповідність до міжнародних стандартів якості)

- реалізація продукції (розвиток фірмових магазинів, будівництво технологічних складів, впровадження системи холодних ланцюгів, законодавчий захист місцевого виробника)

- розвиток продукції (розширення пропозиції продукції на ринку, приведення номенклатури і асортименту продукції у відповідність до сучасних смаків та вподобань споживачів)

- споживання продукції (удосконалення механізму регулювання цін, підвищення рівня платоспроможності населення, відновлення довіри споживачів до безпечності вітчизняної продукції.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України (Електронний ресурс) – режим доступу www.ukrstat.gov.ua
2. Державна фіскальна служба України (Електронний ресурс) – режим доступу www.sfs.gov.ua
3. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Соломенцев И.А. Проблемы конъюнктурных исследований на рынках товаров и услуг. /Научное издание.
4. Галкина, С. Н. Новый стандарт (“Продукты томатные концентрированные. Общ. ТУ”) [Текст] / С. Н. Галкина // Пищевая промышленность. – 2015р. – С. 72–73.
5. Вольничик О. Обзор рынка томатной пасты в Украине / О. Вольничик // Продукты питания. — 2014. — № 18. — С. 28—29. 15.
6. Плодоовощные консервы профилактического назначения [Текст] / Н. П. Слабина // Пищевая промышленность. – 2016. – №11. – С. 78–79.
7. Тележенко Л.М. Тенденції розвитку виробництва томатної пасты / Л.М. Тележенко, А. В. Жмудь // Харчова наука і технологія. — 2017. — № 2 (7). — С. 21—23.
8. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: [підручник] / [В. Геєць, Т. Клебанова, О. Черняк, В. Іванов, Н. Дубровіна, А. Ставицький]. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2009. – 396 с.
9. Іванова Л. О. Кон’юнктура ринків : навч. посібник / автори Іванова Л. О., Музика О. М. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – 447 с. – С. 313-324
10. Кон’юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л. В. Оболенцева; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2017. – 249 с. – С. 148
11. Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В., Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Аналіз ринкової кон’юнктури: навчальний посібник.— Одеса:ОНЕ, 2014.— 345 с.
12. Янковой А.Г. Математико-статистические методы и модели в управлении предприятием: Учебное пособие. – Одесса: ОНЭУ, ротاپринт, 2014. – 250 с.

13. Економіко-математичне моделювання: [навч. посібник] / [В. Вітлінський, С. Наконечний, О. Шарапов та ін.]; за заг. ред. В. Вітлінського – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
14. Лугінін О. Економетрія: [навч. посібник] / Л. Лугінін. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 278 с.
15. Жукевич, О. Виробництво та споживання соусів в Україні [Текст] / О. Жукевич, Г. Рудавська // Товари і ринки. – 2014. - № 1 – С. 37– 45.
16. ДСТУ 5081:2008. Продукти томатні концентровані
17. Прийняття управлінських рішень: [навч. посібник] / [Ю. Петруня, Б. Літовченко, В. Говоруха, О. Ткачова та ін.]; за заг. ред. Ю. Петруні. – К.: ЦУЛ, 2017. – 216 с
18. Дубініна А.А., Шапорова Т.М., Ольховська В.С. Проектування томатопродуктів з заданим комплексом показників харчової цінності. Сучасні напрямки технології та механізації процесів переробних і харчових виробництв: зб. наук. пр.; Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. 2008. Вип. 38. С. 128-134.
19. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Л.О. Пашнюк // Економічний часопис - XXI. – 2016. – № 9-10. – С. 60-63.
20. Ткачова О. Методологічні аспекти оцінювання ефективності діяльності митних органів за допомогою економіко-математичних методів / О. Ткачова // Держава та регіони. – 2014. – № 1. – С. 185-189
21. Вудвуд В. Проблеми виробництва харчової промисловості України в сучасних умовах господарювання / В. Вудвуд, Т. Шуткевич // Молодий вчений. – 2015. – № 2(17). – С. 17–20.
22. Сергиенко И.В. Математические модели и методы решения задач дискретной оптимизации. — К.: Наук. думка, 2004. — 384 с.
23. Плодоовощные консервы профилактического назначения [Текст] / Н. П. Слабина // Пищевая промышленность. – 2006. – №11. – С. 78–79.
24. Кремер Н.Ш., Путко Б.А., Тришин И.М., Фридман М.Н. Исследование операций в экономике: учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Н. Ш. Кремера. — М.: ЮНИТИ, 2012. — 407 с.

25. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. [Режим доступу] – <https://minfin.com.ua/>
26. Наказ про затвердження Методологічних положень щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку. [Режим доступу] – <https://zakon.rada.gov.ua>
27. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: [підручник] / [В. Геєць, Т. Клебанова, О. Черняк, В. Іванов, Н. Дубровіна, А. Ставицький]. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2005. – 396 с.
28. Сами с соусами / Департамент аналітики ООО "Маркетинговая компания Синергия" // Продукти України. FOOD UA. — 2011. — № 1. — С. 52—61.
29. Новойтенко І.В. Перспективи розвитку харчової промисловості в Україні. / І.В. Новойтенко, Н.Я. Слободян, В.В. Малиновський // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 454-460.
30. Замкова Н.Л., Боковець В.В. Управління інноваціями : [навч. посіб.] / Н.Л. Замкова, В.В. Боковець. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 241 с..
31. Інформаційне забезпечення формування і функціонування ринку науково-технічної продукції як невід’ємна складова інноваційної діяльності / П.А. Лайко, М.Ф. Бабієнко, М.М. Кулаєць [та ін.] // Економіка АПК. – 2015. – № 7. – С. 96–98..
32. Замкова Н.Л., Боковець В.В. Управління інноваціями : [навч. посіб.] / Н.Л. Замкова, В.В. Боковець. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 241 с.
33. Гончаренко Т.П. Научно-технический потенциал предприятия / Т.П. Гончаренко // Потенциал инновационного развития предприятия : [монография] ; под ред. д-ра экон. наук, проф. С.Н. Козьменко. – Сумы : Деловые перспективы, 2015. – С. 150–226.].
34. Офіційний сайт: Міністерство аграрної політики та продовольства України. – [Режим доступу] – <http://www.minagro.kiev.ua/>
35. Ільїн В. Ю. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: питання методології. Вісник Сумського національного аграрного університету: наук.- метод. журн. – Суми. Серія, Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 4 (63). С. 108- 111.

36. Скупський Р.М. Інноваційний розвиток агропродовольчої сфери в контексті формування продовольчої безпеки та членства України у Світовій організації торгівлі / Р.М. Скупський // Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування. – 2014. – №2. – С.48-57. 1
37. Іртищева І.О. Державне регулювання розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері України / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 80–87.